

Rozhovor ministra Stanjury pro Hospodářské noviny

15.3.2023 - Jitka Vlková, Michaela Ryšavá | Ministerstvo financí ČR

Do důchodu bychom měli jít později. Bavme se o věku 67 až 68 let

Ministerstvo financí dalo dohromady 65 opatření, která by celkově státnímu rozpočtu uspořila vysoké desítky miliard. Všechna podle ministra financí Zbyňka Stanjury (ODS) neprojdou, na 70 miliard se podle něj ale vláda dostat musí.

Ministr financí historicky nepatří k nejoblíbenějším členům kabinetů. A jiné to ani nebude u současného šéfa státní pokladny Zbyňka Stanjury (ODS), který letos hodlá v rozpočtu uspořit 70 miliard korun. Úspory se dotknou téměř všech: dohodářů, majitelů nemovitostí, kuřáků i těch, kteří se v Česku chystají do důchodu. Rušit se mají i některé daňové slevy, například na manželku nebo školkovné – z daně se odečtou náklady za umístění dítěte do mateřské školy.

*** Rozhodli jste se letos ušetřit 70 miliard, což je zhruba jedno procento HDP, a to trvale, tedy že o to snížíte takzvaný strukturální schodek. Kde se rýsuje největší úspora?**

Dokud není domluveno všechno, není domluveno nic. Nějaké dílčí dohody jsou, skončily expertní skupiny, kde jsme identifikovali možné rozpory. Dalo se dohromady asi 65 opatření a ministerstvo financí expertně přepočítalo, kolik by které mohlo přinést na příjmové nebo výdajové straně. Suma těch opatření je mnohem větší než 70 miliard, ale neprojdou všechna. Vycházeli jsme ze všech návrhů Národní ekonomické rady vlády (NERV), k tomu přišly návrhy z jednotlivých ministerstev. Teď budeme jednat v užší skupině a na přelomu března a dubna to dostane vedení politických stran.

*** Mnohé věci už veřejně zazněly. Našli jste například shodu na změně sazeb DPH?**

Ano, ale stále debatujeme. Má to dvě roviny, které produkty mají být ve snížené sazbě a které ne, a potom jestli mají být snížené sazby jedna, nebo dvě (dnes jsou deset a 15 procent; základní sazba je pak 21 procent – pozn. red.). Jako ministr financí bych raději měl dvě sazby než tři, ještě v opozici jsem to asi pětikrát navrhoval z důvodu zjednodušení daňového systému. Rozpočtově přibližně neutrální by byly dvě sazby 13 a 14 procent. O přínosu pro státní rozpočet bude rozhodovat, které zboží a služby zůstanou ve snížené sazbě. Já bych tam nechal ty, jež splňují sociální, zdravotní nebo jiný význam, který stát považuje za správný.

*** O kolik víc byste mohli vybrat na spotřebních daních?**

Záleží, jaké budou parametry, ale měly by to být vyšší jednotky miliard minimálně.

*** Bude se zvyšovat daň z nemovitosti?**

Pokud by se měla zvyšovat, tak musí přijít do státního rozpočtu, jinak nemá žádný smysl, aby vláda platila politické náklady za zvýšení daní. Nás stojí správa této daně 1,2 miliardy ročně, takže má pro stát fakticky záporný přínos. Obce mají dlouhodobě nástroj, jak si výnos z této daně zvýšit – takzvaný místní koeficient. O něm rozhodují zastupitelstva a ta nesou politický náklad. V takovém případě má zvýšení být plně v rozpočtu obce.

*** Jak by se tedy daň z nemovitých věcí mohla změnit?**

Ministerstvo financí modeluje příklady, co by znamenalo zvýšení základního koeficientu. (ten tvoří sazba podle druhu nemovitosti, která se násobí její výměrou a následně i koeficientem, jehož hodnota je určena počtem obyvatel obce, radnice si mohou ještě daň zvednout tzv. místním koeficientem – pozn. red.) Nechci, aby si obec, která už místní koeficient zvedla, dělila dodatečný zisk se státem napůl, to by bylo nefér. Maximum tedy je, že by stát zvýšil základní koeficient této daně nejvýše na dvojnásobek a toto navýšení daně vybíral pro sebe. Může to přinést do rozpočtu šest až osm miliard korun, dnes celá daň z nemovitostí vynáší zhruba 12 miliard.

*** Co říkáte na návrh zavedení progresu do daně z nemovitostí, kdy by se za první nemovitost, kde bydlíte, platila nejnižší daň a za každou další vyšší?**

Je to komplikování daňového systému. Má se zatěžovat vyšší daní byt, který rodiče koupí pro své děti, které ještě studují? To se má zatěžovat vyšší daní jako investiční spekulace? Jak bychom to posuzovali v rámci rodiny, když to rodiče přepíší na děti? Preferuji jednoduchý daňový systém.

*** Plánujete dostat do daňového systému více peněz od poplatníků, kteří dnes pracují v šedé zóně, hromadí dohody o provedení práce nebo pracují na švarcsystém? V posledně zmiňovaném případě teď kontroly nejsou příliš aktivní.**

Švarcsystém je nefér vůči všem ostatním, i těm, kdo podnikají poctivě. Podnikatel, který dělá se vším všudy, nemá vůbec šanci být paušalista (využívající výdajový paušál – pozn. red.), protože má skutečné náklady. Ten druhý náklady nemá a ještě využívá paušál. Nemyslím, že by více kontrol švarcsystému přineslo velké dodatečné zdroje, ale daňový systém a systém pojištění má být relativně spravedlivý, aby nikdo z těch, kdo platí daň a odvody, neměl pocit, že se jiná skupina placení vyhýbá nebo má mimořádně výhodné podmínky. Jak ty dílčí nespravedlnosti vymýtit, je velmi složité. Nejvíce mají maslo na hlavě zaměstnavatelé. Ti chtějí ušetřit a najímají si OSVČ (osoby samostatně výdělečně činné – živnostníci). Je to na debatu s Hospodářskou komorou a Svazem průmyslu a dopravy. Když tam budou apelovat na své členy, je to mnohem účinnější, než když stát přijme 300 kontrolorů a zdvojnásobí pokuty. Je to i na finanční správě, aby prověřila, jestli to vlastně nenahrazuje standardní zaměstnanecký poměr, jestli se tím neobchází daňová povinnost.

*** Za exministra práce Jaromíra Drábka se dělaly plošné kontroly na švarcsystém. Neplánujete nějakou podobnou kampaň?**

Ne. Plánuji o tom debatovat se zaměstnavateli přes zaměstnavatelské svazy.

*** Co se týká OSVČ - jak se stavíte k medializovanému návrhu zvýšit sociální pojistné u této kategorie poplatníků o 60 procent?**

Podle mě musí fungovat princip společenské dohody. Dobře funguje u nemocenské OSVČ – neplatíš, tak při nemoci nedostáváš nemocenskou, je to tvoje rozhodnutí. U důchodů taková společenská dohoda neexistuje. Neplatí, že když platíš málo nebo vůbec, nedostaneš zaručený důchod, ale nemáš ani nárok na sociální dávky.

*** Jaké společenské dohody byste tedy ohledně OSVČ rádi dosáhli?**

Ministerstvo financí směřuje svoje výpočty k tomu, co je základ daně, ze kterého se sociální pojištění vypočítává. Jestli by minimální pojištění nemělo být vyšší. Dnes je to polovina rozdílu mezi příjmy a výdaji. Další debatu vedeme, co s tím udělat u paušalistů, zejména u profesí, kde víme, že náklady nemohou být tak vysoké – to je skupina se 40procentním výdajovým paušálem (právníci, lékaři, architekti – pozn. red.). Druhá věc je, že firma má zdravotní a sociální pojištění svých zaměstnavatelů ve svých nákladech, živnostník ne. Je otázka, pokud bychom to otevřeli, jestli to neudělat daňově

uznatelným výdajem i pro OSVČ. Není to ale nyní součástí konsolidačních návrhů. K 1. lednu jsme zvedli paušální daň a nemůžeme měnit zákony každého půl roku, nechal bych to fungovat dva tři roky a pak paušální daň vyhodnotil. Pokud se bude zvedat minimální platba sociálního a zdravotního pojištění, tak se to promítne i do měsíční zálohy paušální daně.

*** V souvislosti se zvýšením limitu pro povinnou registraci k DPH na dva miliony se podle kritiků otevřelo okno pro rozšíření švarcsystému. Souhlasíte s tím?**

Plátců mezi jedním a dvěma miliony se dosud odhlásilo jen osm tisíc (z celkových asi 540 tisíc – pozn. red.). Navýšení limitu navíc bude mít pozitivní efekt. Ti, kteří se pohybovali v tržbách kolem jednoho milionu a museli ke konci roku uměle brzdit, aby se nestali plátcí DPH, tak ti už brzdit nemusí.

*** A není to tak, že spíše nepřiznávali příjmy?**

To si nemyslím. Uvidíme na konci roku, jaký bude výběr DPH. Podle mě je to podpora těch nejmenších, těm má stát pomáhat třeba právě administrativními úlevami v daních, nikoliv dotacemi.

*** Co daňové výjimky? Máte vytipováno deset kandidátů na zrušení. Které to budou?**

To je předčasné. Já se kromě celkového dopadu na rozpočet hlavně ptám: Kolik daňových poplatníků to využívá? Některé používá jen několik tisíc poplatníků. Debata také nemusí vždy nutně být rovnou o zrušení výjimky, ale třeba jen o změně parametru. Vybral jsem politicky ty, jejichž omezení či zrušení má největší šanci uspět.

*** Máte na mysli, že by se třeba limit pro výši školkovného snížil, nebyl by tedy ve výši minimální mzdy - 16,2 tisíce korun?**

Podívejte se, kdo školkovné čerpá: střední třída. Mělo to přitom pomoci nízkopříjmovým domácnostem. Jenže ty na to nedosáhnou, protože mají daně nízké. Je správné se jednou za čas zastavit a zpětně se podívat, zda opatření naplnila účel, který byl zamýšlen. U školkovného se nenaplnil.

*** A sleva na nepracující manželku, manžela? Podle ekonomů to rodičům blokuje návrat do práce.**

Děláme opatření, které má na jedné straně zjednodušit návrat maminek do práce, a pak tu máme opatření, které motivaci snižuje. Obojí nás stojí nemalé peníze, a kdybychom zjednodušeně nedělali nic, tak výsledek je stejný a ještě peníze ušetříme. Zavedli jsme letos slevu na pojistném pro částečné úvazky, což je jeden z nástrojů, který má umožnit rychlejší návrat do pracovní činnosti. Návrat do práce má dopad na celkové příjmy rodiny, na výši důchodů, v některých profesích i dlouhodobý dopad na kariéru. Ať si každá rodina vybere.

*** Částečné úvazky nejsou z pohledu zaměstnavatele příliš atraktivní, raději využívá dohodu o provedení práce (DPP), kde může ušetřit na sociálním a zdravotním pojištění. U dohod se aktuálně zvažuje zvýšení limitu pro placení pojistného. Jaká je vaše představa?**

Ministerstvo navrhuje hranice dvě: celkový příjem bez sociálního pojištění na konkrétní osobu a pak pro jednotlivou dohodu. Tam bychom těch 10 tisíc mohli třeba o 15 až 20 procent navýšit. U více dohod na osobu bychom to navázali na násobek minimální mzdy. Shodli jsme se v koalici, že odpovědný je za přiznávání všech dohod poplatník, a pokud dojde k porušení, celé penále a doplatky půjdou k tíži zaměstnance. Zaměstnavatel nemá, jak by zjistil, když dal někomu DPP, kdo další mu dohodu dal.

*** K tomuto účelu by tu přece měla být evidence dohod o provedení práce. Jak bude vypadat?**

Souvisí to s jednotným inkasním místem, které do budoucna chceme. Z toho důvodu směřujeme k individualizaci daňových účtů. To znamená, že za každého pracovníka bude zaměstnavatel muset odvádět daně a pojistné individuálně (ne v jednom balíku jako dosud – pozn. red.). To směřuje i k evidenci DPP. Kromě toho od 1. července budou dle zákona dohody evidovány u lidí s dočasnou ochranou (uprchlíci – pozn. red.), abychom měli představu, jak působí na trhu. A čeká to i naše zaměstnavatele.

*** Kdy k tomu dojde?**

Možná od ledna příštího roku. Uvidíme, jak dopadnou debaty, zase tak velká byrokratická překážka to není. Ohledně DPP jsem proti tomu, abychom je vybavovali dalšími výhodami. Někteří sněmovní kolegové navrhuji, aby se do DPP přidala i dovolená nebo ošetrovné. Ale pak vyrábím jiný pracovní poměr s výhodami bez platby sociálního a zdravotního. Dohody mají sloužit jen k přivýdělku a umím si představit, že z nich má někdo tři čtyři tisíce. Ale my z naší statistiky víme, že někteří mají pět nebo šest dohod, každou na deset tisíc a z příjmu 50, 60 tisíc platí jen srážkovou daň 15 procent. To je nefér vůči ostatním.

*** Je už shoda na změně stavebního spoření?**

V zásadě ano, už hledáme jen nějaké finální parametry. Buď se podpora sníží, nebo zcela škrtne. Máme produkt, který se nějak jmenuje, ale kdybychom ho kdysi nazvali spoření se státní podporou, odpovídá to přesně realitě. Vzniklo v době, kdy v České republice neexistoval hypoteční trh a hypotéky. Přijde mi správné se jednou za čas zastavit, podívat se zpět a říci, jestli ten produkt splňuje to, co se od něj čeká. Jestli peníze, které se na to vynakládají, jsou správně investované. Navíc podporujeme daňovým odpočtem i úrokové splátky, takže podpora je u stavebního spoření vlastně dvojí.

*** A to byste chtěli také zrušit?**

Ne. Když to někdo navrhne, nebudu proti. Ale snažil jsem se vybrat daňové slevy, které mají politicky největší šanci.

*** Co se týká důchodové reformy: budete ta vláda, která zvýší důchodový věk?**

Můj názor je, že to udělat máme. Máme se snažit to vysvětlit a obhajovat, vysvětlit těm, kterých se to bude týkat, tedy mladším ročníkům, proč je to potřeba. Musíme se snažit najít dohodu i s opozicí. Snadné to nebude, ale vládní a opoziční role se mění, zatímco nepříznivý demografický vývoj zůstává.

*** Takže se půjde do důchodu v 67 nebo 68 letech?**

Nedokážu v tuto chvíli říct, nebude to populární krok. Zpětně musím ohodnotit, že bylo politicky prozíravé, když se před lety zvýšil věk odchodu do důchodu na 65 let s postupným náběhem. Přitom u toho nebyla nijak velká politická debata. Nyní to promýšlíme a určitě to bude nabíhat postupně. Debata o věku 67-68 let je podle mě relevantní.

*** A je v koalici shoda na tomto posunutí?**

Ještě ne, máme různé parametry, které analyzujeme. Ale ještě jsme si k tomu nesedli a nepřesvědčovali jsme se vzájemně, která z těch variant je lepší.

*** V aktualizovaném programovém prohlášení jste ponechali příspěvek dětí rodičům v důchodu ve výši jedno procento z vyměřovacího základu pro pojistné. Proč, když náklady se odhadují na 25 miliard korun. Je to jen gesto?**

Není to gesto. Je to určitá obdoba výchovného (příspěvek 500 korun k důchodu za každé vychované dítě pro jednoho z rodičů – pozn. red.), ale jiná. A já se netajím tím, a nejsem za to v koalici oblíben, že nepovažuji stávající nastavení výchovného za správné.

*** To bychom měli v Česku potom dvě „výchovná“?**

Ne, právě že dvě mít rozhodně nemáme. Už jen z rozpočtového hlediska to není reálné. Buď jedno, druhé, nebo je zase upravit, tuto debatu máme před sebou. Není to dobře nastavené a měli bychom to ještě promyslet.

<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2023/rozhovor-ministra-stanjury-pro-hospodars-50598>